

Celalettin AKÇATAŞ (*)

FAKTORİNG ŞİRKETLERİ TAHSİLİ GECİKEN ALACAKLARI İÇİN KARŞILIK AYIRMAK ZORUNDA (MI ?)

1 - GİRİŞ

Factoring; mal veya hizmet satışı yapan bir ticari işletmenin vadeli alacaklarının "factor" denilen bir mali kuruluş tarafından alacaklıya rücu hakkı olmaksızın satın alındığı finansal hizmettir. Diğer bir ifadeyle factoring; müşteri (şirket) alacaklarının "factor" denilen gerçek ya da tüzel bir kişi tarafından bedeli peşin ödenerek satın alınmasıdır.

Factoring şirketleri yurt içinde gerçekleştirilen mal ve hizmet satışlarından doğmuş alacaklar karşılığında finansman imkânı sağladığı gibi, ihracattan doğmuş alacaklar karşılığında da finansman sağlamaktadırlar. İhracattan doğmuş alacakların garanti edilmesi yani vadesinde ihracatçıya ödenmesine ilişkin garanti de yine factoring şirketlerinin sağlamış olduğu önemli hizmetler arasında yer almaktadır.

Bu çalışmamızda öncelikle factoring ile ilgili genel düzenlemelere yer verilecek daha sonra

factoring şirketlerinin tahsili geciken alacaklarına yönelik ayırmak zorunda oldukları karşılıklara ilişkin usul ve esaslar üzerinde durulacaktır.

2- FAKTORİNG İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Factoring işlemlerinin yasal dayanağını 90 sayılı Kanun Hükmünde Kararname¹ teşkil etmektedir. Ancak 1994 yılına kadar Türkiye'de factoring işlemleri, özel bir altyapısı olmadan, Borçlar Kanunu'nun alacağın temliki ile ilgili hükümleri ve Ticaret Kanunu genel hükümleri çerçevesinde yürütülmüştür. 1994 yılında çıkarılan "Ödünç Para Verme İşlemleri Hakkında 545 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname" ile ilk defa factoring şirketi tanımı yasal düzenlemelere girmiştir. Aynı yılın sonunda "Factoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik"² çıkarılmıştır. Bu yönetmelik factoring sektörünün hukuکی altyapısını oluşturan ilk adımlarından biri olarak büyük önem taşımaktadır.

(*) Vergi Denetmeni

¹ 06.10.1983 Tarih ve 18183M Sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

² 27.06.1994 Tarih ve 21973M Sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 168'nci maddesi ile 90 sayılı KHK'nin 13'ncü maddesinde Hazine Müsteşarlığı'na verilen yetkinin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna geçmesiyle BDDK "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmeliği"³ çıkarmış, böylece daha önce Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanan "Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" yürürlükten kalkmıştır.⁴

Söz konusu KHK'nin 1. maddesinde KHK'nin amacı; faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya ipotek alma suretiyle sürekli olarak ödünç para verme işleriyle uğraşan gerçek kişilerin ve finansman şirketleri ile faktoring şirketlerinin faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesidir şeklinde açıklanmış olup 3. maddesinde ise faktoring şirketi, "mal ve hizmet satışlarından doğmuş alacakları temellük ederek, tahsilini üstlenen, bu alacaklara karşı ödemelerde bulunarak, finansman sağlayan şirketler" olarak tanımlanmıştır.

3- FAKTORİNG ŞİRKETLERİNİN FAALİYETLERİ

Daha önce de belirtildiği üzere factoring, firmaların satışlarından doğan vadeli alacaklarını factor'e peşin bedel ile satmaları işlemidir. Bu sayede firmalar vadeli alacaklarını nakde dönüştürerek fon sağlamaktadırlar. Factoring, factor ile satıcı firma arasında uzun vadeli bir çalışma düzenini gerektirmektedir. Factoring işlemi bir defaya mahsus veya kısa bir süre için yapılacak bir

işlem değildir. Diğer taraftan factoring işlemi, vadeleri maksimum 180 güne kadar olan ticari alacaklar için uygulanır.

Factoring şirketlerinin hasılatı başlıca iki kalemde oluşmaktadır. Bunlar;

- Fatura bedellerinin vadesinde tahsil edilmesi, ödenmeme riskinin üstlenilmesi ve diğer hizmetler karşılığında alınan factoring komisyonudur. Bu komisyonun oranı uygulamada %1 ile %3 arasında değişmektedir.

- Satıcı firmaya (alacağını satan) yapılan ön ödeme karşılığında bu firmadan iskonto oranına eşit bir faiz alınır ki buna da finansman ücreti adı verilmektedir. Faktoring şirketlerince ön ödeme olarak verilen tutar, fatura bedelinin %70 ile %90'ı arasında değişmektedir.

Finansal Kiralama ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkındaki Yönetmeliğin 'Sınırlamalar' başlıklı 22/1. maddesinde factoring şirketlerinin yapamayacağı işlemler belirtilmiştir. Buna göre factoring şirketleri;

a) Faktoring faaliyetleri ile doğrudan ilgisi olmayan faaliyetlerle uğraşamazlar,

b) Teminat mektubu verme yetkileri sınırlandırılmıştır,

c) Mevduat ve adı ne olursa olsun bir karşılık çıkar (faiz gibi) sağlama amacıyla para toplamazlar, ancak SPK'una göre menkul kıymet ihraç etmek yoluyla uluslararası piyasalardan ödünç para alınması bu hükmün dışındadır.

Söz konusu yönetmeliğin aynı maddesinin ikinci fıkrasında ise factoring şirketlerinin, kambyo senetlerine dayalı olsa bile, bir mal ve hizmet satışından doğmuş olduğu fatura veya ben-

³ 10.10.2006 tarih ve 26315 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanmıştır.

⁴ Son olarak Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanun Taslağı hazırlanmış olup yasalama aşamasında bulunmaktadır. Taslak metin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu resmi web sitesinde yayınlanmaktadır.

zeri belgelerle tevsik edilemeyen alacakları satın alamayacakları gibi bunların tahsilini de üstlenemeyecekleri belirtilmiştir.

4- FAKTORİNG ŞİRKETLERİ TAHSİLİ GECİKEN ALACAKLARI İÇİN KARŞILIK AYIRMAK ZORUNDADIR

Daha önce de açıklandığı üzere Factoring şirketleri, fatura veya mal veya hizmet satışından doğmuş olduğunu tevsik eden diğer belgelere dayalı mal ve hizmet satışlarından doğmuş veya doğacak alacakları temellük ederek tahsilini üstlenen ve bu alacaklara karşılık ödemelerde bulunarak finansman sağlayan şirketlerdir.

Anlaşılabileceği üzere, faktoring şirketlerinin bir alacağın tahsilini üstlenebilmeleri için o alacağın öncelikle mal veya hizmet satışından doğmuş veya doğacak bir alacak olması gerekmektedir. Yani mal veya hizmet satışından doğmayan alacaklar bir kambiyo senedine dayansalar bile faktoring şirketlerince satın alınamazlar. Diğer taraftan söz konusu alacağın fatura veya benzeri belgelerle de tevsik edilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda faktoring şirketlerinin, vadesi geçmiş hatta icra takibine konu olmuş alacakları satın alarak tahsilini üstlenebilmelerine yasal herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak faktoring şirketleri, vadesi geçmiş alacakların tahsilini üstlenebilmeleri için bu alacaklar için karşılık ayırmak zorunda oldukları gibi tahsili geciken alacakları için de karşılık ayırmak zorundadırlar.

Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerince alacakları için ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esaslar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanmış bulunan bir tebliğ⁵ ile belirlenmiş bulunmaktadır.

Söz konusu tebliğin 3/c maddesinde yapılan tanımlamaya göre karşılıklar; alacaklardan doğmuş veya doğması beklenen ancak kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla mali tablolarda hesaben ayrılarak gider yazılan tutarlardır. Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri, alacaklarına ilişkin doğmuş ve doğması beklenen zararlarını, Türkiye Muhasebe Standartlarına ve Banka Dışı Kurumlarca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve Denetleme Kurumu'nca yayımlanmış tebliğde belirtilen usul ve esaslara uygun karşılık ayırmak suretiyle muhasebeleştirilmektedirler.

Anılan yönetmelik hükümlerine göre faktoring şirketleri;

- Anapara, faiz veya her ikisinin tahsili vadesinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren doksan günden fazla geciken ancak yüz seksen günü geçmeyen alacakları için en az yüzde 20'si,

- Anapara veya faizin ya da her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin gecikmesi yüz seksen günü geçen ancak bir yılı geçmeyen alacaklarının en az yüzde 50'si,

- Anapara veya faizin veya her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsili bir yıldan fazla gecikmiş alacakların yüzde 100'ü oranında;

özel karşılık ayırabilmektedir.

Diğer taraftan anılan tebliğ ile yapılan düzenleme uyarınca, anapara veya faiz ödemelerinin tahsilindeki gecikme yukarıda belirtilen süreleri geçmemiş olsa ya da bu alacakların tahsilinde herhangi bir gecikme bulunmasa dahi, faktoring şirketleri alacak tutarları için borçlunun kredi değerliliğine ilişkin mevcut tüm verileri ve Türkiye

⁵ 20.07.2007 Tarih ve 26588 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. (Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketlerince Alacakları İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ)

Muhasebe Standartları Kurulu'nca Yayımlanan "Finansal Tabloların Hazırlanma Ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkındaki Tebliği"nde ⁶ belirtilen "güvenilirlik ve ihtiyatlılık ilkelerini" dikkate alarak, teminat tutarını hesaplamaya dahil etmeksizin, belirleyecekleri oranda karşılık ayırabilmektedirler.

Sigorta primi, vergi ödemesi veya komisyon gibi tali alacak tutarlarının tahsilinde gecikme olması halinde, bunlara ilişkin anapara veya faiz ödemelerinde yukarıda başlangıçta belirtilen gecikmelerin olmaması halinde, bahse konu tali alacak tutarları "finansal tabloların hazırlanma ve sunulma esaslarına ilişkin kavramsal çerçeve hakkındaki" tebliğde belirtilen önemlilik ilkesi çerçevesinde değerlendirilerek özel karşılık konusu yapılabilmektedir.

Borçludan birbirinden bağımsız birden fazla alacağın mevcut bulunması ve bu alacaklardan herhangi biri için özel karşılık ayrılması halinde, diğer alacak tutarları için de aynı oranda özel karşılık ayrılmaktadır. Bu konuda BDDK'da yapılan değişiklik uyarınca alacaklarını ödemede gecikme olmayanlar için özel karşılık ayrılması 01.3.2010 tarihine kadar şirketlerin ihtiyarına bırakılmış bulunmaktadır.⁷

Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri bu bağlamda anapara, faiz veya her ikisinin tahsilinde gecikme olmayan veya doksan günden daha az gecikme olan alacaklardan doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla genel olarak ve herhangi bir işleme doğrudan ilgili olmaksızın karşılık ayırabilmektedirler.

Bu bağlamda anapara, faiz veya her ikisinin tahsili vadesinden veya ödenmesi gereken tarih-

lerden itibaren,

- Doksan günden fazla geciken ancak bir yılı geçmeyen alacakların "Tasfiye olunacak alacaklar" hesabına,

- Bir yıldan fazla gecikmiş olan alacakların "Zarar niteliğindeki alacaklar" hesabına, aktarılması zorunludur.

"Tasfiye olunacak alacaklar" ve "Zarar niteliğindeki alacaklar" hesaplarında izlenen alacaklar için faiz ve gelir reeskontu yapılamamaktadır. Buna göre daha önce yapılmış bulunan ve tahsil edilmediği halde gelir yazılan reeskont tutarları, muhasebe kayıtları üzerinden ters kayıtla iptal edilmek suretiyle kapatılmaktadır.

5- SONUÇ

Factoring şirketleri, fatura veya mal veya hizmet satışından doğmuş olduğunu tevsik eden diğer belgelere dayalı mal ve hizmet satışlarından doğmuş veya doğacak alacakları temellük ederek tahsilini üstlenen ve bu alacaklara karşılık ödemelerde bulunarak finansman sağlayan şirketlerdir.

Factoring şirketlerinin tahsilini üstlendikleri ancak muhtelif nedenlerle zamanında tahsil edemedikleri alacaklar için ayırmaları gereken genel ve özel karşılıklara ilişkin usul ve esaslar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanmış bir tebliğle belirlenmiş bulunmaktadır. Bu nedenle faktoring şirketleri tahsili gecikmiş alacakları için makalemizde belirtilen usul ve esaslar dâhilinde karşılık ayırmaları gerekmektedir.

⁶ 16.01.2005 Tarih ve 25702 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

⁷ 15.04.2009 Tarih ve 27291 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.